

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

चुरे उत्थानशील आयोजना

प्रदेश आयोजना व्यवस्थापन इकाई

बागमति प्रदेश, सिन्धुली

फोन: ०४७-५२१३१८, ०४७-५२१३१६

Emai: brcrnsindhuli@gmail.com

मौजुदा सुचिमा सुचिकृत हुने सम्बन्धि सूचना

(प्रकाशित मिति: २०८०/०७/०३)

प्रस्तुत विषयमा यस आयोजना व्यवस्थापन इकाईको चालु आ.व. २०८०/८१ को प्रथम त्रैमासिकको स्वीकृत कार्यक्रम अनुसार सेवा परामर्श माफत वन कार्ययोजना तयारी/संसोधन/परिमार्जन गर्न इच्छुक योग्य संस्था, परामर्शदाता, गैर सरकारी संस्था वा सेवा प्रदायकहरुलाई सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४ को नियम १८ बमोजिम आवश्यक प्रक्या पुरा गरी यो सूचना प्रकाशन भएको मितिले १५ (पन्ध्र) दिन भित्र मौजुदा सुचिमा दर्ता हुनको लागि ईमेल/हुलाक माफत वा ऑफै उपस्थित भई यस कार्यालयमा निवेदन दिनु हुन यो सूचना प्रकाशन गरिएको छ। उपरोक्त कामको TOR चुरे उत्थानशील आयोजना, बबरमहलको वेबसाईट www.brcrm.gov.np बाट प्राप्त गर्न सकिने छ।

Government of Nepal

Ministry of Forests and Environment

Building Resilient Churia Region in Nepal(BRCRN)

Provincial Project Management Unit(PPMU)

Bagmati Province,Sindhuli

**TERMS OF REFERENCE(TOR)
for service provider**

**TO Support CBOs to develop, revise and deliver Forest Management
Operational Plans (FMOPs)**

FY: 2080/81

1. Background

The Green Climate Fund (GCF) funded "Building a Resilient Churia Region in Nepal" (BRCRN) project was approved from the 24th board meeting of GCF in November 2019. The Ministry of Forests and Environment (MoFE) of the Government of Nepal (GoN) and the Food and Agriculture Organization (FAO) Nepal are jointly implementing the project as the executing entities. In addition to the executing agency, FAO is also the nominated Accredited Entity and therefore, responsible to the GCF for the full implementation of the project in 26 critical river systems in the southeast region of Nepal, covering parts of Koshi, Madhesh and Bagmati Province. The project has aimed to promote widespread adoption of climate-resilient land-use practices, confront deforestation and forest degradation challenges, better maintain the forest ecosystem, and build resilience to climate-induced hazards.

This project with the duration of seven years, started on 12 May 2020 and will be completed on 11 May 2027. In the preparatory phase, FAO provided intensive technical support to develop detailed plan of the river system, called critical ecosystem restoration plans (CERPs). On the other hand, MoFE has established and hosted a Project Management Unit (PMU) at the federal level and three provincial-level support teams, Provincial Project Management Units (PPMUs) in each province. The PPMUs are responsible to implement the project with strong stakeholder engagement, including all levels of government, Civil Society Organizations (CSOs), and community-based organizations (CBOs). The project focuses supporting capacity development of relevant national, provincial, and municipal/local institutions for project implementation and sustainability of the project interventions. In line with this objective, capacity development of the community-based organizations, primarily the community-based forest user groups in sustainable forest management is the key priority of the project.

Benefitting from the long history of successful approach of CBFM in Nepal, this project will draw upon the vast experience of this modality to further develop community-based forest management approaches in the project area. The BRCRN project, therefore, focuses on the improvement of sustainable forest management (SFM) practices in all forest land managed by forestry-related CBO beneficiaries in the Project Area and want to ensure silvicultural practices are implemented to maximize ecosystem service provision, both in terms of climate resilience and in terms of enhancement of forest carbon stocks. The key tasks would be to support all community forest user groups (CFUGs), collaborative forest user groups (CoFUGs) and leasehold forest user groups (LFUGs) to benefit them from the technical support to improve existing forest management operational plans (FMOPs) and improve SFM practices. Specific forest management objectives to be set by the user groups in their respective forest management units will be the basis of the service provider's support because those forest management objectives guide all technical measures. Silvicultural treatments are the means of implementing the defined objectives. Service provider will facilitate the groups to make those objectives and the plan climate resilient. While facilitating CBOs to develop strengthen and deliver climate resilient forest management plans in Sindhuli district of Bagmati Province, service provider follows the latest/updated legal procedures and guidelines of the government on development/revision of forest operational plan. Service providers also ensures the operational plans respond to the climate change adaptation and mitigation aspects, recognizes the optimum ecosystem and economic benefits of the forests as well as facilitates active forest management through simple and participatory silviculture. Moreover, the operational plans follow national level forest management standards (if ready by that time) and the provincial sustainable forest management guideline if developed.

2. Outcome

The outcome of service provision for the project are as follows:

- a. Community-based Forest user groups will be capable of optimising multi-functional ecosystem benefits (watershed protection, erosion control, biodiversity etc) from their forest management units through adoption of sustainable forest management practices and making the communities more climate resilient.
- b. Smallholder farmers will receive sustainable supply of the forest products at the same time ensure conservation of the forests, enhancement of the carbon stock and contribute reducing forest-based carbon emissions.

3. Objective of the assignment

The main objective of this assignment is to:

- a) Facilitate forest user groups to make them able to identify their forest management priorities and silvicultural needs as per their landscape demand in the context of climatic changes.
- b) Help CFUG Prepare/Revise forest management operational plans of forest user groups and get them approved from the concerned DFOs.

4. Scope of work and deliverable outputs

• **Review of the documents**

- a. Review community-based forest related policies and legal provisions including the federal and provincial level laws, regulations, guidelines and the roles and rights of the local governments regarding forest management.
  - b. In close consultation with relevant forest officials in provincial ministries, province directorate and the divisional forest offices, gather and review the district forest management plans (most of the DFOs have five years management plans) and the annual reports/publications of the concerned district and province.
  - c. Project documents of BRCRN including project implementation manual (PIM) and the project funding proposal.
  - d. Critical Ecosystem Restoration Plans (CERPs) of all 5 river systems (Chandaha, Kamala North, Kamala South, Thakur and Tawa) of Bagmati Province to have the broader knowledge and specific interventions planned.
  - e. Environmental and Social Management Plans (ESMPs), Social Inclusion and Management Plans (SIMPs) and Indigenous People's Plan (IPPs) for the river systems of Bagmati Province.
- **Prepare and submit the inception report** clarifying the understanding of TOR, development of clear methodology and the detailed work plan for the assignment. The inception report also need to include the findings of the documents review highlighting the latest content of FMOPs addressing regulatory requirements and climatic context.
  - **Facilitate FUGs for updated climate resilient FMOPs**
    - a. Consultation and group meetings
      - Conduct one day inception meeting with DFOs, respective sub-division officials and PPMUs to detail out the process of user group facilitation, forest inventory and the approval of the prepared FMOPs.
      - Facilitate forest users in collaboration with respective sub division staffs and networks of forest user groups to define forest management objectives and derive specific silvicultural management principles in respective forest user groups. In so doing, follow the federal and provincial

guidelines/manual/procedures (e.g. CF guidelines, Inventory guidelines, Gender and Social Inclusion Guidelines).

b. Forest mapping and detailed forest inventory

In collaboration with sub-division forest officials and in meaningful participation of forest user group representatives conduct detailed survey of the forest area and carry out forest inventory and gather and record the information required for the operational plan. Service provider has responsibility to submit detailed forest inventory record of all the forests they surveyed as separate annex of the assignment completion report.

c. Preparation of the Operational Plan

Upon completion of community meetings and the forest inventory, service provider will prepare the operational plan as per the social and technical information gathered from the participatory and consultative procedure as mentioned above and ensures the content as suggested by forestry specialist BRCRN to make the plans climate resilient.

d. Validation/verification and approval of the plans

The service provider ensures sharing the revised draft versions of the plans to user groups for their validation in presence of DFO staff and then facilitate user committee leaders to get the plan approved from the DFO.

• **Outputs to deliver**

- Inception report of the assignment
- In close consultation and collaboration with DFOs, SDFOs, PPMUs and stakeholders, **assess, identify and prioritise** the forest user groups that needs updating their FMOPs in the project area and design detailed **work plan** to carry out the assignment.
- A separate compiled document of the forest inventory data set and results of all the forests surveyed.
- Prepare, get approval and submit the revised FMOPs
- Submit the final report (including the process report, learning and key suggestions based on the process facilitation applied during service provision).

5. Delivery schedule

The overall duration of the contract will be maximum of 9 weeks from the contract date.

No	Key milestone	Deadline (with effect from contract signing date)
1.	Review of secondary information and project documents/ Submit Inception Report	Within 2 weeks from Contract date
2	Assess and Identify forest user groups needing needing updates/revision of FMOPs and submit report to PPMU Sindhuli	Within 2 weeks from Contract date
3.	Facilitate CF OP revision/formation procedures and group facilitation following CF guidelines and identify the forest management objectives	Within 3 weeks from Contract date
4.	Carry out forest survey and detail inventories following the forest inventory guideline	Within 5 weeks from Contract date

5.	Submit the revised/updated version of CFOPs of forest user groups to respective DFOs and get approved	Within 7 weeks from Contract date
6	Submit the approved final revised version of CFOP with the assignment completion report to PPMU Sindhuli.	Within 8 weeks from Contract date

6. Required Key Human Resources

1. Team-leader (1)

Qualifications and experience

- Master's Degree in Forestry, Environment Science or relevant field
- At least five years of experience in facilitation and development of community-based forest operational plan preparation, revision and implementation, carrying out forest inventory and mapping
- Preferred working experience in community based forest management and development and groups/institution management
- Preferred working experience in Churia Landscape of Nepal
- Prior working experience with government and or UN system or other international organization
- Language proficiency in both English and Nepali languages

Roles and Responsibilities:

- Review all the project documents required to carry out this assignment
- Develop detailed process/methodology and submit the inception report
- Adopt/design sustainable forest management framework and ensure integration of the broader framework/guidelines in the specific forest management plans
- Coordinate and lead the consultation and forest inventory work
- Develop/revise/update forest management operational plans as per the guidelines
- Reporting and quality assurance

2. Forest officer (1)

- Bachelor's Degree in forestry with at least two years of experience in facilitation and development of community-based forest users' operational plan preparation, revision and implementation, carrying out forest inventory and mapping
- Prior working experience in development of forest management plans with government of Nepal and/or other organizations that facilitates user groups in forest management.
- Proficiency in both English and Nepali languages

Roles and Responsibilities:

- Support team leader in development of methodology of the assignment
- Carry out forest inventory and mapping, analyse inventory data and prepare detail reports with forest management zoning
- Develop/revise/update forest management plans
- Support team leader to design sustainable forest management framework.

3. Forest Inventory Enumerators/ field facilitators (2)

- Bachelor's degree/ Diploma in forestry or Equivalent with experience of conducting forest enumeration work and group facilitation independently.
- Knowledge and skills of data analysis and presentation
- A good team player and able to manage field work in coordination with the stakeholders

Roles and responsibilities:

- Boundary Survey, block survey of the forest and other features if applicable.
- Layout the sampling plots, measure required variable and record them.
- Other field related works.

(The outline of the contents for FMOP in the context of BRCRN is annexed for SP reference)

Annex 1

Contents that should be covered by the revised FMOP in the BRCRN project area.

चुरे उत्थानशील आयोजना

सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह,

वन कार्ययोजनामा समावेश गर्नु पर्ने बुँदाहरू

१. पृष्ठभूमि

चुरे उत्थानशीलता आयोजना नेपाल सरकार तथा संयुक्त राष्ट्र संघ, खाद्य तथा कृषि संगठन (FAO) नेपालको संयुक्त प्रयासबाट चुरे क्षेत्रको उत्थानशीलको लागि हरित जलवायु कोष (Green Climate Fund-GCF) को सहायतामा नेपालमा आएको पहिलो आयोजना हो । यस आयोजनाले एकीकृत दीगो प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापनको माध्यमबाट चुरे क्षेत्रको पारिस्थितिकीय प्रणाली सुधारको साथै संकटासन्न समुदायको जलवायु समानुकुलन क्षमतामा अभिवृद्धि गर्ने लक्ष्यका साथ पूर्वको ११ जिल्लाका २६ वटा नदी प्रणाली शुरु भएको हो । जलवायु उत्थानशीलताका लागि दीगो प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापनलाई सुदृढ गर्नको लागि वन कार्ययोजना तयारी तथा सुधार सहित नविकरण एक हो । यस अन्तर्गत वन सामुदायिक वन विकासको लागि वन कार्ययोजनामा गरिने सबै प्रकारका क्रियाकलापहरू समावेश गरिएका हुन्छन् । यस आयोजनाले २६ वटा नदी प्रणालीहरूको ६०० सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूलाई जलवायु उत्थानशील मैत्री बनाउनु रहेको छ । समग्रमा ७५० वटा समुदायमा आधारित संस्थाहरू (सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह, साझेदारी वन उपभोक्ता समिति र कबुलियती वन उपभोक्ता समुह) हरूलाई जलवायु उत्थानशीलता भु-उपयोग, दीगो प्राकृतिक श्रोत व्यवस्थापन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि गर्नु रहेको छ । यस अवधारणा पत्रमा वन कार्ययोजना तयारी तथा सुधार सहित नविकरण गर्दा योजनाको लक्ष्य अनुसार जलवायु उत्थानशील अनुकूल प्राब्धानहरू अर्थात जलवायु अनुकूलन र अल्पीकरणका क्रियाकलापहरू समावेश गर्नु को साथै छुटाउन नहुने बुँदाहरू समावेश गरिएका छन् ।

यसै सन्दर्भमा सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम मार्गदर्शन २०७१को अनुसूची ७, ७(क) र ८मा व्यवस्था भए अनुसार चुरे उत्थानशील आयोजनाले समेटन सकिने जलवायु अनुकूलन र अल्पीकरणका क्रियाकलापहरू र मार्गदर्शनमा समेटन नसकिएका क्रियाकलापहरू राखिएका छन् । यी क्रियाकलापहरू संवेदनशील पारिस्थितिकीय पुनरस्थापन योजना (Critical Ecosystem Restoration Plan- CERP) मा उल्लेख गरिएका रहेका छन् ।

२. उद्देश्य

यसको प्रमुख उद्देश्य चुरे क्षेत्रको पारिस्थितिकीय प्रणाली सुधारको साथै संकटासन्न समुदायको जलवायु समानुकूलन क्षमतामा अभिवृद्धि गर्न वन कार्ययोजनामा समावेश गरिने क्रियाकलापहरू पहिचान गर्नु रहेको छ ।

३. समग्र क्रियाकलापहरू

उपर्युक्त उद्देश्यको लागी चुरे उत्थानशील आयोजनाले तयार पारेको संवेदनशील पारिस्थितिकीय प्रणाली पुनरस्थापन योजना अनुसार तपसिलका क्रियाकलापहरू गर्न सान्दर्भिक देखिन्छ ।

१. सामुदायिक वन क्षेत्रमा वन प्रजातिको छनौट, उत्पादन तथा बृक्षरोपण

सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र रैथाने वन प्रजातिहरू मध्ये सो सामुदायिक वन क्षेत्रको माटो तथा हावापानी सुहाउँदो र स्थानिय उपभोक्ताहरूको माग समेतलाई विचार गरी उपयोगी हुने प्रजातिहरू छनौट गर्ने । यसमध्ये डालघाँस, फलफूल, गैरकाष्ठ वन पैदावारलाई जोड दिईनेछ । यी सबै प्रजातिहरू छोटो समयमा उत्पादन दिन सक्ने हुनुपर्दछ । यी रुख प्रजातिहरू मध्ये हावापानी र समुदायले माग गरे अनुसार उत्पादन गरिनेछ ।

- उष्ण हावापानी तथा तराईमा उपयुक्त हुने प्रजातिहरू - टिक, बडहर, हरो, बरो, कदम, गम्हारी, पाखुरी, कटहर, अम्बा, अमलिसो, बाँस
- उपोष्ण हावापानी तथा चुरेको माथिलो भागमा हुने प्रजातिहरू- टिक, बडहर, पाखुरी, कटहर, अमला, कुटमिरो, सिमल, बाँस

२. सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र खुला चरिचरण प्रतिबन्ध गर्ने । चरिचरण गर्ने परे सामुदायिक वन क्षेत्रको कुनै खण्डलाई व्यवस्थित चरिचरण क्षेत्र छुट्याएर गाईवस्तु संख्यालाई धान्ने क्षमताको आधारमा (Carrying capacity) विश्लेषण गरेर मात्र चरिचरण गर्ने ।

३. सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र क्षतिग्रस्त (Degraded land) भागलाई पुनरस्थापन (Rehabilitation) गर्न सो क्षेत्रलाई संवेदनशील क्षेत्र तोकेर घेराबेरा अनिवार्य गर्ने, सो क्षेत्रको प्रकृति हेरेर बृक्षरुखहरू (Mother tree) भए त्यसलाई संरक्षण गर्ने । संरक्षण पोखरी निर्माण गर्ने वा उपयुक्त प्रजातिको समुद्धि बृक्षरोपण (Enrichment plantation) गर्ने ।

४. सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूको निजि जग्गामा कृषि वन प्रबर्धन कार्यक्रम, कृषकहरूलाई निशुल्क विरुवा वितरण र प्रविधि हस्तान्तरण कार्यक्रम गर्ने ।
५. नदी किनारमा रहेका नदी उकास तथा सार्वजनिक जग्गामा कृषि वन प्रबर्धन, बाँसको हरित पेट्टी (green belt) निर्माण, सुख्खा जग्गामा खयरको विउ छरेर पुनरउत्पादन गर्ने, विपन्न, दलित, जनजातीहरूको समूह गठन गरी आयआर्जनमुखी कृषिवन प्रबर्धन गर्ने ।
६. सामुदायिक वन क्षेत्र भित्र जैविक विविधतालाई प्रबर्धन हुने गरी रुख प्रजातिका फलफुल जस्तै सिमल, पाखुरी, डुमरी, गम्हारी, बेल, बयरलाई अन्य प्रजातिको साथ मिश्रित रूपमा रोपण गर्ने
७. गलछी, भूक्षय, पहिरो नियन्त्रण तथा रोकथाम गर्नको निमित्त सबेदनशिल पारिस्थितिकिय पुनरस्थापन योजना (Critical Ecosystem Restoration Plan – CERP) ले तोके बमोजिम खोल्सी, भूक्षय तथा साना पहिरो नियन्त्रणका संरचना (चेक ड्याम,) निर्माण गर्नु पर्दछ ।
८. पुरानो पोखरी, ताल, मुहान वा जलभण्डार भए त्यसलाई मर्मतसुधार वा पुनरनिर्माण गर्ने। सो न भए नयाँ संरक्षण पोखरी निर्माण (catchment pond), वर्षाको पानी संकलन (rainwater harvesting) तथा पुनरजल भरण (Recharge pond) बनाउने ।
९. वन डढेलो व्यवस्थापन गर्न समुहस्तरीय डढेलो प्रतिरोधात्मक समूह (Firefighting group) गठन गर्ने र तालिम तथा अभिमुखिकरण मार्फत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । वन डढेलो नियन्त्रण गर्ने औजारहरू र साधनहरू प्रयोग तथा परिचालन गर्ने । डिभिजन वन कार्यलय तथा नजिकको सब-डिभिजन वन कार्यालयसंगको समन्वय थप स्रोत साधनको परिचालन गर्ने ।
१०. वन क्षेत्रमा वन डढेलोको जोखिमलाई न्युनिकरण गर्न वन अग्नीपथ (fire line), निर्माण, वनपथ निर्माण, अग्नी प्रश्रय दिने सामग्रीहरूको उचित व्यवस्थापन गर्नु पर्छ ।
११. अग्नी सूचक मोबाईल एप (Forest Fire App) को प्रयोग बढाएर खतरा न्युनिकरण गर्ने काम गर्नु पर्दछ ।
१२. वन संरक्षणको लागि सामुदायिक वन उपभोक्ता समुहको निर्णय अनुसार तोकिएको समुह परिचालन वा वन हेरालुको नियमन र अनुगमन गर्ने ।
१३. सामुदायिक वनको पुरै क्षेत्र वा कुनै क्षेत्रलाई नमुना वन व्यवस्थापन क्षेत्र घोषणा गर्ने । सो क्षेत्र भित्र वन समृद्धिकोलागी गरिने वन सम्बर्धन कार्यहरू छटनी (Pruning) पत्ल्याउने (Thinning), ढलापरा संकन तथा व्यवस्थित गर्ने योजना अनुसार गर्ने ।

१४. मिचाहा झारहरू जस्तै माईकेनिया मिक्रान्था र वनमारा लगायतका झारलाई हटाउने तथा व्यवस्थित गर्ने काम गर्नु पर्छ । सो झारहरूलाई फुलफुल्ने अगावै काटेर नष्ट गर्ने ।
१५. जैविक विविधता संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्नको निमित्त वनभित्र पाईने बहुमूल्य वनस्पती, जंगली जनावर, पक्षी, सरिसृप, पुतली, वंषाणु संरक्षण (gene conservation)को कार्य गर्ने ।
१६. वनको माटो तथा हावापानी अनुसार वनभित्र बहुउपयोगका रुख प्रजाति जस्तै तेजपता, दालचिनी, बेल, चिउरी, कुटमिरो, डुम्री, बरहर, सरिफा, ईमली, लप्सी रोपु पर्दछ जस्तै मानविय आवश्यकतालाई परिपुर्तीको साथै जंगली जिवजन्तुको पनि प्रवर्धन गर्दछ ।
१७. नदी किनार (River bank) स्थिरिकरण (stabilization), गल्ली तथा खहरे नियन्त्रण स्थानिय स्रोत साधनको प्रयोग गरी बायोईन्जिनियरिङ तरिकाबाट गर्ने
१८. नदीतटमा हरित पेटी (Green belt) बनाउन बाँस वृक्षरोपण गर्ने ।
१९. सुख्खा याम तथा सुख्खा ठाउँमा वृक्षरोपणमा सिँचाईको व्यवस्था गर्ने ।
२०. बारबेरा सहितको वृक्षरोपण गर्ने
२१. उपभोक्ताहरूको आयआर्जन कार्यलाई बढावा दिनकोलागि वनस्रोतमा आधारित उध्यमहरू (Forest based enterprises) हरु को सञ्चालन गर्नु पर्छ । यस्ता वनजन्य उध्यमहरूमा वन नर्सरी उध्यम, गैरकाष्ठ वन पैदावार (Non-timber forest products) जस्तै पातको दुनाटपरी, बाँसको हस्तकला, जडीबुटी संकलन, प्रशोधन, पर्यापर्यटनहरू मध्ये उपयुक्त उध्यम सञ्चालन गर्ने ।
२२. वन क्षेत्रभित्र विध्यमान महत्वपूर्ण जडीबुटीहरू जस्तै हरो, बरो, अमला लगायत अन्य जडीबुटीहरूको संरक्षण, प्रवर्धन गर्ने ।

उपर्युक्त धेरै जसो प्रावधानहरू सामुदायिक वन विकास मार्गदर्शन २०७१मा उल्लेख भईसकेका छन भने यस अतिरिक्त छुटाउन नहुने क्रियाकलापहरू तपसिल अनुसार रहेका छन ।

यस आयोजना अन्तर्गत वन कार्ययोजना तयारी तथा सुधार सहित नविकरण गर्दा छुटाउन नहुने बुँदाहरू

- पुनरुत्पादन व्यवस्थापन विधी उपचार (Assisted Natural Regeneration) गर्ने
- कृषि वन प्रवर्धन (फलफुल विरुवा विकास) गर्ने ।
- सामुदायिक वन भित्र जैविक विविधतालाई प्रवर्धन हुने गरी फलफुलका विरुवा रोपण गर्ने ।
- संरक्षण सहितको वृक्षरोपण गर्ने ।
- नदीतटमा हरित पेटी (Green belt) बनाउन बाँस वृक्षरोपण गर्ने ।
- सार्वजनिक तथा नदि उकास जग्गामा कृषि वन वा नदी तटीय वन विकास गर्ने ।
- जैविक विविधता संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्नको निमित्त वनभित्र पाईने बहुमूल्य वनस्पती, जंगली जनावर, पक्षी, सरिसृप, पुतली, वंषाणु संरक्षण (gene conservation)को कार्य गर्ने ।
- वन हेरालुको अनुगमन तथा नियमन गर्ने ।
- अग्नी सूचक मोबाईल एप (Forest Fire App) को प्रयोग बढाएर खत्रा न्युनिकरण गर्ने काम गर्नु पर्दछ ।